

<http://www.eximb.com/ukr/corporate/factoring/place>.

13.Богута Н. Факторинг для бизнеса: игроков мало, риски высокие. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bin.com.ua/news/finance/finances/103243-factoring-dlya-biznesa-igrokov-malo-riski-vysokie.html>.

14.Рынок факторинговых операций до конца 2010 г. достигнет 80 млрд грн, - IFC. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rbc.ua/rus/newslineshow/rynok_faktoringovyh_operatsiy_do_kontsa_2010_g_dostignet_80_mlrd_grn_ifc_19032010.

Отримано 15.03.2011

УДК 339.749 : 658.11

Г.П.ДОМБРОВСЬКА, канд. екон. наук, Е.В.БЕРЕЖНА

Українська інженерно-педагогічна академія, м.Харків

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФІНАНСОВОЇ САНАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Пропонується механізм фінансової санації підприємства. Розглянуто стадії фінансової санації, комплекс заходів, направлених на подолання фінансової кризи.

Предлагается механизм финансовой санации предприятия. Рассмотрены стадии финансовой санации, комплекс мероприятий, направленных на преодоление финансового кризиса.

The mechanism of financial cost of enterprise is offered in the article. The stages of financial cost, complex of suggestions sentence of, are considered on overcoming of crisis.

Ключові слова: фінансовий стан, санація, підприємство, фінансова криза, стадії санації.

Сьогодні більшість підприємств України знаходяться в складному фінансовому стані. Взаємні неплатежі між суб'єктами господарювання, високі податкові й банківські процентні ставки призводять до неплатоспроможності підприємств. Зовнішньою ознакою банкрутства підприємства виступає припинення його поточних платежів і нездатність задовольнити вимоги кредиторів протягом трьох місяців від дня настання терміну їх виконання.

Питанням фінансової санації підприємства присвячено праці В.Г.Крижановського, В.І.Лапенкова, В.І.Лютера, Е.С.Мінаєва, І.П.Булєєва, Н.Е.Брюховецької, А.М.Ковальової [2-4] та ін.

Високо оцінюючи результати досліджень вказаних авторів, необхідно зазначити, що ряд проблем методичного і практичного характеру в області організації процесу фінансової санації підприємства, реалізації комплексу заходів, направлених на подолання фінансової кризи на промислових підприємствах недостатньо опрацьовані. Це стосується методів проведення фінансового аналізу, інформаційно-аналітичного забезпечення даного процесу на підприємствах.

Метою даного дослідження є пошук оптимальних шляхів виходу з фінансової кризи підприємства шляхом реалізації комплексу заходів.

Термін "санация" походить від латинського "хапаге" і перекладається як оздоровлення або лікування. Таким чином, санация є однією з передбачених законодавством процедур фінансового й економічного оздоровлення підприємств, запобігання банкрутству [1]. В сучасних умовах, відповідно до міжнародної практики і думки більшості зарубіжних і вітчизняних фахівців, під санацією як економічною категорією розуміється комплекс послідовних, взаємопов'язаних заходів фінансово-економічного, організаційно-правового, виробничо-технічного і соціального характеру, направлених на подолання фінансової кризи на підприємстві й відновлення або досягнення його прибутковості та конкурентоспроможності в довгостроковому періоді.

Особливе місце в процесі санації займають заходи фінансово-економічного характеру. Метою фінансової санації є оптимізація фінансових потоків підприємства: покриття поточних збитків і ліквідація причин їх виникнення, відновлення або збереження ліквідності і платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу і формування фондів фінансових ресурсів для проведення заходів виробничо-технічного і організаційного характеру.

Рішення про проведення санації ухвалюється, як правило, в таких випадках:

- за ініціативою суб'єкта господарювання, який потрапив в кризові умови, якщо існує реальна загроза неплатоспроможності;
- після звернення боржника за власною ініціативою до арбітражного суду із заявою про відкриття справи про своє банкрутство. При цьому право вибору способів санації (реорганізації) залишається за боржником;
- за ініціативою фінансово-кредитної установи. Відповідно до Закону України «Про банки і банківську діяльність» банківська установа має право щодо клієнта, оголошеного неплатоспроможним, вживати комплекс таких санаційних процедур: передати оперативне управління підприємством адміністрації, сформованої за участю банку; реорганізувати боржника; змінити порядок платежів; направити на погашення кредиторської заборгованості виручку від реалізації продукції;
- за ініціативою власника застави цілісного майнового комплексу підприємства. В разі невиконання зобов'язань, забезпечених іпотекою цілісного майнового комплексу підприємства, власник застави має право здійснити передбачені договором заходи для оздоровлення фінансового стану боржника, включаючи призначення своїх представників на керівні посади підприємства, обмеження права цього суб'єкта розпоряджатися випущеною продукцією та іншим майном;

- за ініціативою Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств, якщо мова йде про державні підприємства. Після внесення боржника до реєстру неплатоспроможних підприємств Агентство уповноважено здійснювати управління його власністю і розробляти пропозиції щодо проведення фінансової санації.

В цілому всі причини кризи створюють складний комплекс причинно-наслідкових зв'язків. Звичайно, досліджуючи те чи інше підприємство, той або інший випадок фінансової кризи, можна виділити певні специфічні причини, але всі вони, як правило, є типовими наслідками впливу названих причин і чинників на фінансово-господарський стан підприємства:

- втрата клієнтів і покупців готової продукції;
- зменшення кількості замовлень і контрактів на продаж продукції;
- неритмічність виробництва, невпоне завантаження потужностей;
- зростання собівартості й різке зниження продуктивності роботи;
- збільшення розміру неліквідних оборотних коштів і наявність наднормових запасів;
- виникнення внутрішньовиробничих конфліктів і збільшення текучості кадрів;
- зростання тиску на ціни;
- істотне зменшення об'ємів реалізації і, як наслідок, недоотримання виручки від реалізації продукції.

Метою фінансової санації є покриття поточних збитків й усунення причин їх виникнення, відновлення або збереження ліквідності і платоспроможності підприємств, скорочення всіх видів заборгованості, поліпшення структури оборотного капіталу і формування фондів фінансових ресурсів, необхідних для проведення санаційних заходів виробничо-технічного характеру [2].

В системі проведення фінансової санації підприємств розрізняють три основні функціональні блоки:

- розробка плану санації;
- санаційний аудит;
- менеджмент санації.

Планом санації підприємства є план процесу відновлення платоспроможності підприємства. План санації підприємства регламентує фінансову, господарську і управлінську діяльність підприємства на весь період проходження процедури санації.

План санації підприємства – це документ, який містить інформацію про майно, що є у підприємства, кредиторську і дебіторську заборгованість, джерела і порядок черговості погашення накопиченої забор-

гованості.

Як правило, розробкою санаційної концепції і плану санації за дорученням власників або керівництва підприємства займаються консалтингові фірми в тісному взаємозв'язку з внутрішніми службами контролінга (якщо такі є на підприємстві). Санаційний аудит проводиться аудиторськими компаніями за замовленням потенційних санаторів, кредиторів та інших осіб, які можуть взяти участь у фінансуванні санації.

Відповідно до класичної моделі санації, функціональний процес фінансового оздоровлення підприємства починається з виявлення (ідентифікації) фінансової кризи [3].

Наступним етапом санації є проведення причинно-наслідкового аналізу фінансової кризи. На підставі комплексного аналізу господарської діяльності підприємства визначаються зовнішні і внутрішні чинники кризи, вид кризи, його глибина і якість фінансового стану фірми.

Під час аналізу здійснюється експертна діагностика фінансово-господарського стану підприємства, визначаються його сильні і слабкі сторони. На підставі результатів причинно-наслідкового аналізу, відповідно до класичної моделі санації, здійснюється висновок про санаційну можливість підприємства, а потім – про доцільність або недоцільність санації даної господарської одиниці.

Особливою актуальності в проведенні санації набуває питання оцінки структури балансу. Основні джерела аналізу – це форма 1 «Баланс підприємства», форма 2 «Звіт про фінансові результати».

Аналіз і оцінка структури балансу підприємства проводяться на підставі таких показників: коефіцієнта покриття (коефіцієнта поточної ліквідності); коефіцієнта забезпеченості власними засобами. Підставою для визнання структури балансу незадовільною, а підприємства – неплатоспроможним служить одна з таких умов:

- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду має значення менше 2;
- коефіцієнт забезпеченості власними засобами на кінець звітного періоду має значення менше 0,1.

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує загальну забезпеченість підприємства оборотними коштами для ведення господарської діяльності і своєчасного погашення термінових зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт забезпеченості власними засобами характеризує наявність власних оборотних коштів у підприємства, необхідних для його фінансової стійкості.

Практика показує, що успішна фінансово-господарська діяльність

підприємства залежить приблизно на 70% від стратегічної спрямованості, на 20% – від ефективності оперативного управління і на 10% – від якості виконання поточних завдань. Отже, загальний успіх забезпечують: якість стратегічного аналізу; реальність стратегічного планування; рівень реалізації стратегічних завдань [4].

Залежно від вибраної стратегії підприємство підбирає той або інший шлях внутрішньогосподарчих санаційних заходів.

Якщо підприємство знаходиться в глибокій кризі, не сумісній з подальшим його існуванням, то ухвалюють рішення про консервацію і ліквідацію суб'єкта господарювання. Інакше санація означатиме лише відстрочення часу ліквідації підприємства і нічого, крім додаткових збитків, власникам і кредиторам не дасть.

У випадку, якщо підприємство має дійсно реальні надії на виправлення положення, ухвалюють рішення про розробку санаційної концепції з метою проведення фінансового оздоровлення, з одночасним визначенням цільових орієнтирів. Чим раніше на підприємстві почнеться санація, тим більші шанси на її успіх.

Окремим аналітичним блоком в класичній моделі є формування стратегічних цілей і тактики проведення санації. При визначенні цілей санації слід враховувати, що кожне підприємство має обмежені ресурси, обмежені можливості збуту продукції і повинно проводити свою діяльність у рамках правового поля відповідної держави. Цілі мають бути реальними і придатними для кількісного (якісного) вимірювання.

Головною стратегічною метою санації є відновлення ефективної діяльності підприємства в довгостроковому періоді.

Таким чином, класичною моделлю оздоровлення є проект санації, який розробляється на базі санаційної програми і містить техніко-економічне обґрунтування санації, розрахунок об'ємів фінансових ресурсів, необхідних для досягнення стратегічних цілей, конкретні графіки і методи мобілізації фінансового капіталу, терміни освоєння інвестицій та їх окупності, оцінку ефективності санаційних заходів, а також прогнозовані результати виконання проекту.

1. Закон України «О банкротстве» (с изменениями и дополнениями) // Ведомости Верховной Рады Украины. – 1992. – № 2343-X. – Ст.308.

2. Антикризисное управление / В.Г. Крыжановский, В.И. Лапенков, В.И. Лютер и др.; под ред. Э.С. Минаева и В.П. Панагушина. – М.: ПРИОР, 1998. – 432 с.

3. Булеев И.П., Брюховецкая Н.Е. Антикризисное управление предприятием. – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1999. – 179 с.

4. Финансовые проблемы несостоятельности (банкротства) предприятий / Под ред. д.э.н., проф. А.М. Ковалевой. – М.: Финансы и статистика, 1997. – 281 с.

Отримано 15.03.2011